

**ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ОСВІТИ ТА
ДОРАДНИЦТВА**

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Інформаційний Вісник ІПОДУ №1

ЖОВТЕНЬ 2015 РОКУ

Яблука червоні, яблука стиглі... Осінь... Пора дозрівання, пора звітування перед природою... Саме на цей час припадає 10-та річниця створення та діяльності Інституту післядипломної освіти та дорадництва ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет». Багато це чи мало? Питання риторичне та все ж...

10 років! Співпраця з аграріями області, для яких насамперед і створено наш Інститут. Підвищення кваліфікації спеціалістів АПК, перепідготовка кадрів, навчальні семінари, міжнародні конференції, безліч зустрічей та круглих столів в яких приймали участь сільськогосподарські товаровиробники, науковці, безробітні. Налагодження партнерських відносин з аграрними підприємствами, кооперативами, службою зайнятості, обласною та районними державними адміністраціями, міжнародними проектами, Національною асоціацією сільськогосподарських дорадчих служб...

То ж продовженням всієї роботи рішенням директорату ІПОД за підтримки ректорату ДВНЗ ХДАУ з жовтня 2015 року буде виходити щомісячний Інформаційний бюлетень, який дозволить нашим друзям, колегам, партнерам бути в курсі сільськогосподарських новин, своєчасно реагувати на зміни в законодавстві та примножувати і використовувати отриману інформацію на благо розвитку власних господарств, області і країни.

Миру всім нам, злагоди і процвітання!!!

**О.Аверчев,
Директор Інституту післядипломної освіти
та дорадництва , професор**

Редакційна колегія Інформаційного бюлетеня:

Кирилов Ю.Є. – Перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», кандидат економічних наук, доцент

Аверчев О.В. – директор Інституту післядипломної освіти та дорадництва ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», доктор сільськогосподарських наук, професор

Артеменко Л.В. – начальник ІКЦ ІПОД ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ЗМІСТ

Кабмін затвердив положення про Держслужбу з харчової безпеки	4
Огляд зернового ринку в вересні 2015 року	4
Світові ціни на ріпак продовжують рости	7
Ключова концепція системи якості та безпеки зернової продукції	8
Микола Гриценко: Чи втримаються безцінні ціни на молоко в Україні?	23
Створена Міжвідомча робоча група з координації земельної реформи в Україні	28
В чому полягають особливості права постійного користування земельною ділянкою?	28
У 2016 році Україні знову загрожує неврожай ріпаку	30
Податкова реформа: що Мінфін пропонує аграріям	31
Розроблено законопроект про дерегуляцію в АПК	34

Кабмін затвердив положення про Держслужбу з харчової безпеки

Кабінет Міністрів затвердив Постановою №667 від 2 вересня 2015 р. положення про Державну службу з питань безпеки харчових продуктів і захисту споживачів.

Цей документ визначає основні функції й повноваження Держслужби з харчової безпеки в кожній підвідомчій їй сфері, а також організаційну структуру нового відомства й порядок призначення його керівництва.

Відповідно до положення, ця Держслужба покликана реалізувати держполітику в області ветеринарної медицини, безпеки і якості харчових продуктів, карантину й захисту рослин, ідентифікації й реєстрації тварин, санітарного законодавства, попередження й зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення, метрологічного нагляду, ринкового нагляду в межах сфери своєї відповідальності, насінництва (у частині сертифікації насіння і посадкового матеріалу, охорони прав на сорти рослин), держконтролю за дотриманням законодавства про захист прав споживачів і реклами в цій сфері.

Джерело: www.milkua.info

Огляд зернового ринку в вересні 2015 року

2005 млн тонн і 1996 млн тонн світового виробництва зернових прогнозують в вересні Міністерство сільського господарства США (USDA) і Міжнародна рада по зерну (IGC) відповідно. Обидва авторитетних джерела очікують зростання врожаю порівняно з попередніми прогнозами. Зокрема врожай пшениці прогнозується на рівні від 727 до 732 млн тонн, врожай кукурудзи 967-978 млн тонн. В Україні вже намолочено 42,7 млн тонн зернових та зернобобових культур, у тому числі 5,1 млн тонн кукурудзи.

На тлі великих врожаїв, зростання перехідних залишків і зниження цін на зернові, багато країн впроваджують субсидії, експортні та імпорتنі мита, що призвані регулювати зерновий ринок. Так, видання Agscanada повідомило про програму Китаю, якій запланував субсидування виробництва кукурудзи в країні у розмірі 2000 юанів (C\$414 або \$312) за тонну для фермерів на північному сході кукурудзяного поясу країни. Планується, що програма буде тривати від 31 листопада 2015 по 30 квітня 2016 року. Також Пекін запропонує субсидії на будівництво зерносховищ, оскільки запаси кукурудзи в країні вже перевищують 150 млн тонн.

В вересні авторитетне видання Bloomberg опублікувало інформацію про максимальне з 2002 року підняття мита на імпорт пшениці в Південній Африці. Щоб захистити місцевих виробників після зниження до п'ятирічного мінімуму американських цін на зерно, уряд

країни збільшив митний тариф на зернову на 78% до 911,20 рендів (\$66) за метричну тонну.

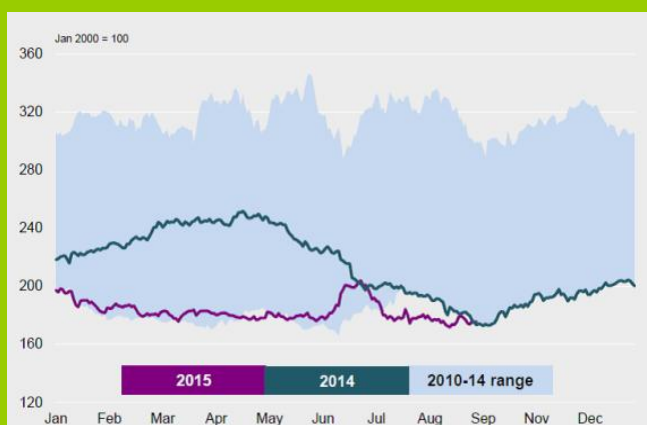
На відміну від Південної Африки, уряд Росії пропонує з жовтня відмінити експортне мито, що було запроваджено для стабілізації внутрішнього ринку на початку року. З липня Росія стягувала податок на експорт пшениці із розрахунку: 50% від митної вартості мінус 5500 рублів за тонну, з мінімальним збором 50 рублів (\$0,76) за тонну. Новий розрахунок мита складе 50% від митної вартості мінус 6500 рублів за тонну, з мінімальним збором 10 рублів за тонну. Новий податок не стягуватиметься з твердих сортів пшениці. Таку інформацію поширило в вересні видання Agrimoney.

Також в вересні стало відомо про скасування імпортного мита на пшеницю і ячмінь Іраном. Про це спільноту повідомило видання AgWeek. Раніше іранський уряд ввів мито на пшеницю 1500 ріалів за кілограм, або від \$45 до \$50 за тонну, що зробило імпорт пшениці комерційно неспроможним. За даними вищезгаданого джерела, імпортні мита скасовані з 6 вересня для пшениці і з 22 серпня для ячменю.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України станом на 1 жовтня 2015 року обсяги експортованих та підготовлених до експорту зернових складають 10,3 млн тонн, зокрема пшениці – 5,8 млн тонн, ячменю майже 3 млн тонн та кукурудзи – 1,5 млн тонн. Поточні темпи експорту перевищують тогорічні на 1,6 млн. тонн.

По інформації того ж джерела на початок жовтня в Україні при прогнозі 14,6 млн га обмолочені площі 11,6 млн га, або 79%, намолочено 42,7 млн тонн зерна при врожайності 3,7 т/га (на відповідну дату у 2014 році – 3,76 т/га). Кукурудза обмолочена на площі 1,1 млн га або 26%, намолочено 5,1 млн тонн при врожайності 4,69 т/га (у 2014 році – 4,64 т/га).

В свою чергу посів озимих зернових під врожай 2016 року, при прогнозі 7,4 млн га проведений на площі 3,3 млн га або 44%. Видання The Western Producer опублікувало думку експертів, які вважають, що суха погода, що супроводжує поточну посівну кампанію загрожує врожаю зернових у 2016 році в Україні та Росії, які є одними з найбільших чорноморських експортерів пшениці. Суха погода супроводжувала посівну і восени минулого року, але сприятливий клімат протягом весни допоміг підвищити врожайність в країнах.

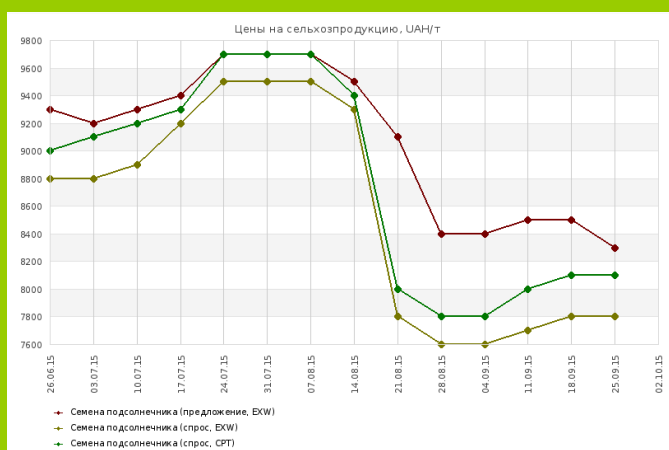
Індекс цін на зернові та олійні Міжнародної ради по зерну (GOI) в кінці вересня склав 189 пунктів, що на 4 пункти більше, ніж на початку місяця. Наприкінці вересня всі субіндекси GOI на зернові культури збільшили свої значення. Так, субіндекс пшениці збільшився з 167 пунктів до 175 пунктів, субіндекс кукурудзи також продемонстрував зростання і в кінці вересня склав 177 пунктів, порівняно з 151 пунктом на початку місяця. Позитивну динаміку продемонстрував і субіндекс ячменю, який в кінці місяця дорівнював 182 пункти, порівняно з 179 пунктами на початку вересня.

На Чиказькій біржі котирування пшениці мали тенденцію поступового зростання від початку до кінця місяця, тобто від \$4,85 за бушель (\$178 за тонну) на початку місяця до \$5,17 за бушель (\$190 за тонну) в кінці місяця. Котирування ф'ючерсів на кукурудзу мало іншу тенденцію, з початкової ціни місяця у \$3,67 за бушель (\$145 за тонну) воно досягло максимуму, який склав \$3,93 за бушель (\$155 за тонну) 15 вересня, і закінчився місяць для ф'ючерсів кукурудзи на відмітці \$3,87 за бушель (\$152 за тонну).

Внутрішні закупівельні ціни в вересні в основному знаходилися на мінімальному рівні. Так ціна на пшеницю 6 класу впродовж місяця трималась на рівні 3000 грн/т, за винятком періодів з 3 по 9 вересня і з 24 вересня до кінця місяця, коли вони досягали максимуму у 3050 грн/т. Подібна тенденція спостерігалась і з ціною на пшеницю 3-го класу групи А, яка на початку місяця коштувала 3200 грн/т, з 4 по 10 вересня піднялась до 3250 грн/т, з 24 вересня досягла максимуму місяця у 3300 грн/т. Ціна на ячмінь впродовж місяця піднімалась з 3300 грн/т до 3400 грн/т. Ціна на кукурудзу, в кінці місяця знизилась порівняно з початком місяця з 3120 грн/т до 3070 грн/т (усі ціни вказані на умовах СРТ-термінал ТОВ СП "Нібулон", м. Миколаїв).

В Україні очікується зниження виробництва олії соняшникової до 4,2 млн тонн порівняно з тогорічними 4,65 млн тонн (скорочення на 9,7%), що пов'язано зі зменшенням врожаю соняшнику у 2014 році проти 2013 року на 1 млн. тонн (за даними Мінагропроду на початок жовтня намолочено близько 8,0 млн тонн соняшнику при врожайності 2,08 т/га, у 2014 – 1,79 ц/га). В свою чергу, це приведе к зниженню експорту соняшникової олії до 3,85 млн тонн проти 4,2 млн тонн у минулому МР. Такі прогнози опубліковані на сайті асоціації "Укроліяпром". Внутрішні закупівельні ціни на соняшник в вересні були нижчими ніж у серпні і коливались від 7800 до 8200 грн/тонна згідно АПК-Інформ. У порівнянні з кінцем липня, коли ціни досягали 9500-9700 грн/тонна, після масового початку збору нового врожаю соняшнику в вересні ціни впали майже на 2 тисячі гривень за тону.

Ціни на пшеницю й кукурудзу почали повільно зростати на міжнародному ринку, але залишаються на низькому рівні на внутрішньому. В поточній ситуації зняття надлишків зерна може призвести до певного зростання цін й на внутрішньому ринку, особливо на пшеницю, озимі посіви якої не досягли навіть 50% від прогнозу через аномально посушливі серпень і вересень місяці й відсутність продуктивних опадів та вологи в посівному шарі ґрунту.

Джерело: <http://www.zerno.org.ua/reviews/>

Світові ціни на ріпак продовжують рости

Ріпак буде однією з найбільш маржинальних культур України в 2015/16 МР.

Про це повідомляє [Інфоіндустрія](#).

За даними аналітиків агентства, вартість ріпаку на внутрішньому ринку України в період 23—28 вересня 2015 склала 8100—8400 грн/т, EXW. При поставках в порт на умовах СРТ ціни перебували в діапазоні 8350—8600 грн/т.

Світовий ринок ріпаку в період з 23 вересня по 28 вересня не зміг підтримувати високі темпи приросту, і котирування олійної на біржі Euronext показали зростання на рівні 0,8%.

При цьому, темпи збирання ріпаку в Канаді і раніше відстають від плану, але прогноз більш сухої погоди повинен посприяти прискоренню темпів збиральних робіт.

Згідно із прогнозом аналітиків Oil World, в 2015/16 МР обсяги світового експорту та ріпаку скоротяться до 12,97 млн т, що на 1,53 млн т поступається торішньому результату і на 2,26 млн т нижче показника двома роками раніше. Зокрема, Канада може поставити на світовий ринок 8,16 млн т культури проти 8,97 млн т роком раніше, Австралія — 2,39 (2,45) млн т, Україна — 1,63 (1,96) млн т, ЄС — 0,23 (0,59) млн т, Росія — 0,1 (0,15) млн т.

Нагадаємо, за даними Держстату Україна в 2014 зібрала 2,351 млн т ріпаку, що на 6,5% менше 2013.

Джерело: www.agravery.com

Ключова концепція системи якості та безпеки зернової продукції

Збільшення виробництва і заготівлі зерна різних культур – необхідна умова для забезпечення нормального споживання населення продуктами харчування, запасами насіння на посівні цілі, промисловості - сировиною, тваринництва - кормами державних резервів, з метою подальшого поліпшення та створення добробуту населення країни, а також забезпечення продовольчої безпеки країни.

Нами було розроблено концепцію визначення переліку обов'язкових вимог до системи управління якістю зерновиробництва і визначено вісім складових факторів, які впливають на якість і безпеку рослинної продукції протягом усього ланцюга її виробництва.

Відповідно до цих факторів було визначено чотири групи цілей якості, а саме:

- фізична, хімічна та біологічна безпека зерна пшениці;
- знищення шкідників і бур'янів;
- якість як складова задоволення потреб споживача;
- простежуваність (можливість простежити передісторію застосування або місцезнаходження продукту за допомогою зафіксованої ідентифікуючої інформації).

Узагальнену форму концепції відображено у таблиці 1.

Таблиця 1. Концепція системи управління якістю для поточного контролю якості та безпеки зернової продукції

Фактори якості та
безпеки

Показники на
підтвердження

1	Вода	
2	Дані про поле та ґрунт	
3	Питання, пов'язані з використанням пестицидів	Фізична, хімічна та біологічна безпека
4	Зберігання та транспортування продукції в межах господарства	
5	Захист культури	Знищення шкідників
6	Процес виробництва	Якість як складова задоволення потреб споживача
7	Первинна обробка	
8	Ведення записів	Простежуваність

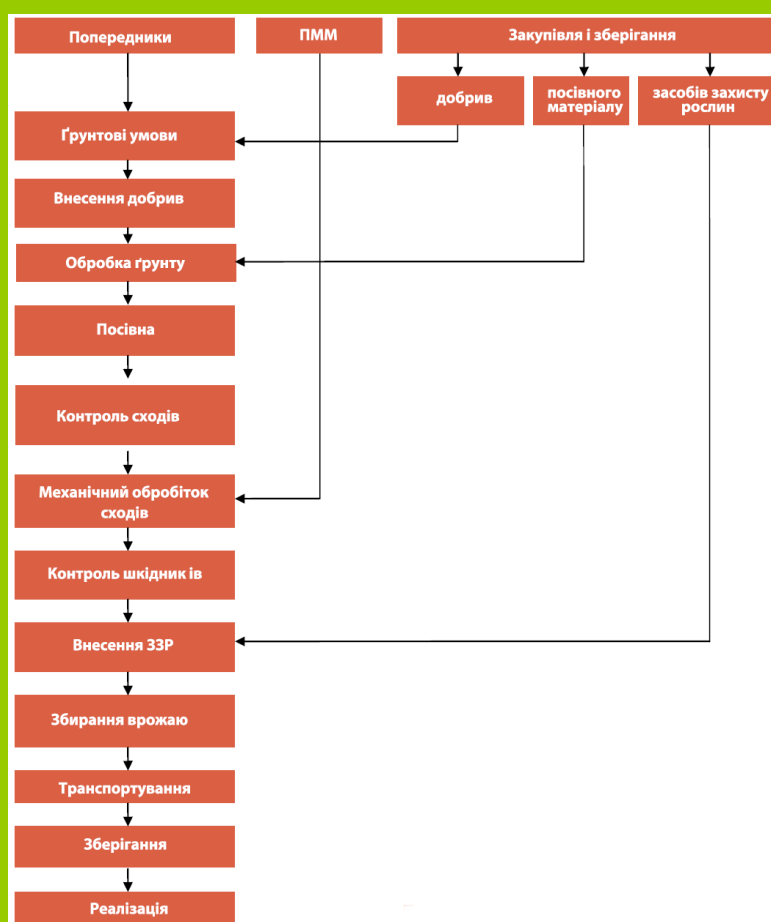
Системи забезпечення простежуваності дозволяють оперативно та з мінімальними витратами вилучати продукцію у разі виявлення її недоліків на будь-якому етапі виробництва чи постачання, визначати причини недоліків і вживати необхідних заходів для запобігання подальшому розповсюдженню невідповідної сировини та готової продукції. Можливість простежуваності процесу виробництва та дистрибуції харчової продукції передбачають міжнародні стандарти управління системами якості. Відповідні вимоги передбачені законодавствами щодо безпеки продукції рослинництва в Європейському союзі та багатьох інших країнах. Тому забезпечення простежуваності набуває все більшої актуальності для українських виробників і постачальників сільськогосподарської продукції, особливо у зерновому секторі.

Впровадження систем простежуваності в ланцюгу постачання вимагає від усіх залучених до виробництва систематичного інформаційного забезпечення руху фізичного потоку сировини, напівпродуктів на етапі виготовлення (виращування), а також готової

продукції. З цією метою нами було розроблено модель забезпечення простежуваності та проведення внутрішніх аудитів (рис. 1). Щоб система такого роду дійсно функціонувала, ключовою вимогою є постійне ведення виробниками записів, які б свідчили про належний порядок виконання своїх дій приписаним операційним процедурам усіх операцій технологічного ланцюга.

Розробка програми якості для вирощування м'якої пшениці

На основі проведеного аналізу основних технологічних етапів і середовищ, залучених до процесу вирощування м'якої пшениці, нами було розроблено типову блок-схему технологічного процесу її виробництва з основними показниками та вимогами агротехнологій. Ця блок-схема є програмою якості господарства будь-якого типу для отримання якісного та безпечного зерна пшениці. Розроблену нами блок-схему відображено на рис. 2.

На основі проведеного узагальнення міжнародного досвіду належної сільськогосподарської практики та стандартів GlobalGAP нами запропоновано такі контрольні точки (КТ) програми якості вирощування ярої м'якої пшениці.

Якість насіння / підбір сортів (КТ 1)

Необхідно мати на увазі, що кожне господарство повинно використовувати 2-3 сорти з різними генетичними і біологічними ознаками та господарськими характеристиками. Це

мають бути адаптовані до зони діяльності сорти, сильні та цінні, місцевої селекції, або з екологічно наближених зон. При підборі сортів у кожному господарстві слід брати до уваги групу стиглості: ранні, середньоранні, середньостиглі та середньопізні.

Враховуючи економічні можливості господарства, слід врахувати і рівень реакції сорту на ступень інтенсивності технології. Загальними вимогами до сучасних сортів є їхня стійкість до обсіпання зерна при дозріванні та проростання зерна в колосі.

Ґрунтові умови (КТ 2)

Родючість ґрунту – це один з найважливіших факторів формування якості зерна. Найкраща якість зерна спостерігається на чорноземах типових, дещо гірша – на каштанових, потім вона погіршується від бурих ґрунтів до сіроземів і найгірша буває на підзолах.

Застосування критеріїв GlobalGAP вимагає аналізу небезпечних чинників при обстеженні ґрунтів для полів господарства [6]. На практиці застосовується агрохімічний паспорт ґрунту, в якому зосереджена інформація про родючість ґрунтів та їхній агрохімічний стан. Господарство повинне мати карту полів і розроблений план з охорони ґрунтів.

На наш погляд, до системи управління якістю та безпекою зерна пшениці для розгляду в майбутньому необхідно включити розробку оцінки ризиків земельної ділянки, враховуючи інші джерела виникнення небезпечних чинників, а саме: внесення добрив (вид добрива, строки внесення, методи внесення, обладнання); застосування засобів захисту рослин; попереднє користування земельною ділянкою; вплив прилеглих територій і вплив на прилеглі території та ін. Слід брати до уваги потенційні джерела забруднення з навколишнього середовища.

Сівозміни / попередники (КТ 3)

Продуктивність та якість зерна пшениці ярої значною мірою залежать від розміщення її у сівозміні. На основі даних науки і практики господарствам пропонується таке орієнтовне чергування культур у зерново-бурякових сівозмінах з тривалою ротацією або у коротко-ротаційних сівозмінах:

Варіант А: 1 – багаторічні й однорічні трави; 2 – озима пшениця; 3 – цукрові буряки; 4 – пшениця яра; кукурудза на зерно; 5 – горох; 6 – пшениця озима; 7 – цукрові буряки, кормові коренеплоди; 8 – кукурудза МВС, картопля, гречка; 9 – пшениця яра з підсівом багаторічних трав.

Варіант Б: 1 – зернобобові (горох, чина, сочевиця); 2 – пшениця озима; 3 – цукрові буряки; 4 – картопля, гречка; 5 – пшениця яра.

Варіант В: 1 – горох; 2 – пшениця озима; 3 – цукрові буряки; 4 – пшениця яра.

Попередники

Розміщення пшениці ярої м'якої у сівозмінах спрямовується на підбір таких попередників, на яких вона проявляє високу врожайність і потрібну якість зерна. Кращими

попередниками для неї вважаються кукурудза на силос, кукурудза на зерно, соя, однорічні та багаторічні трави, картопля; гіршими – цукрові буряки, соняшник і ячмінь ярий.

Удобрення (КТ 4)

У формуванні врожаю та якості зерна пшениці ярої добрива відіграють провідну роль. Недостатній або незбалансований рівень макро- і мікроелементів у ґрунті чи їхній надлишок негативно позначаються на величині врожаю та його якості. Внесення добрив має базуватися на основі даних агрохімічного обстеження, запланованого врожаю, біологічних вимог сорту в конкретних гідротермічних умовах. Мінеральні добрива доцільно застосовувати разом (на фоні) з органічними добривами (зокрема солома, бобові та хрестоцвіті сидерати). Гній вноситься під попередник пшениці ярої.

Строки сівби (КТ 5)

Пшениця яра більш ніж будь-яка інша культура реагує на строки сівби. Численні дані з різних регіонів свідчать про те, що ранній строк сівби – одна з провідних умов успішного вирощування цієї культури і є запорукою отримання високого врожаю зерна доброї якості.

Боротьба з бур'янами, хворобами та шкідниками – біологічними факторами ризику (КТ 7)

Бур'яни негативно впливають на врожай пшениці. Підраховано, що коли на 1 м² поля налічується 11 рослин гірчака рожевого, врожай зменшується на 28-30%; 26 – на 48-50%, 60-70 – на 70-75%. Якщо на 1 м² нараховується 11 рослин осоту польового, втрачається 19-20% врожаю, 18-20 бур'янів – 60-70% [4].

Для знищення бур'янів розроблена система захисту рослин, яка складається з агротехнічних (обробіток ґрунту, чергування культури сівоzmіни, система удобрення тощо), а також хімічних заходів (внесення гербіцидів як безпосередньо в посівах, так і у посівах попередніх культур).

Захист від хвороб

Хвороби завдають великих втрат урожаю і якості зерна пшениці, особливо якщо рослини уражені іржею, сажкою, борошнистою росою, гнилями кореневими та іншими бактеріальними хворобами.

Ураження рослин сажкою значною мірою залежить від температури та вологості ґрунту. Максимальне зараження паростків пшениці відбувається за температури 5-10°C та відносної вологості ґрунту 40-60%. Сприяють ураженню озимої пшениці пізні строки сівби, а ярої – надмірно ранні. При сильному ураженні недобір урожаю може становити 15-20% і більше. Джерелом заспорення зерна може бути також тара, сівалки. Зараження рослин відбувається під час проростання насіння у ґрунті.

використання зерна м'якої пшениці

Назва продукції	Пшениця на корм тварин
Опис	Зерно м'якої пшениці всіх класів має бути у здоровому стані, не зіпріле та без теплового пошкодження; мати властивий здоровому зерну запах (без затхлого, солодового, пліснявого, гнилісного, полинного, сажкового, запаху нафтопродуктів та інших сторонніх запахів); мати нормальний колір; не дозволено зараження пшениці шкідниками зерна.
Технічні умови замовника	Для внутрішнього ринку: сортування згідно зі звичайною середньою якістю за показниками ДСТУ 3768:2010. Для експорту: сортування за граничним вмістом афлатоксину та зеараленону, встановленим імпортером (для ЄС та Японії – 0,002 мг/кг афлатоксину В1 та 0,1 мг/кг зеараленону).
Умови зберігання	Насипом у купах або бункерах. У мішках, штабельованих на палетах.
Строк зберігання	До 6 місяців за вологості <14%. Від 6 до 12 місяців за вологості <13%. Понад 12 місяців за вологості <13%.
Напрямок використання	Корм для тварин, перемелений і звичайно змішаний з іншими

Розглянемо цю частину GAP на прикладі розробки необхідних заходів щодо запобігання та зменшення забруднення зернових мікотоксинами.

У країні вирощують дві культури – пшеницю озиму м'яку та пшеницю яру м'яку. Обидві культури потребують високої культури землеробства і своєчасного та якісного виконання всіх технологічних операцій. Перша відзначається післязбиральними проблемами, що призводять до високого ризику зараження мікотоксинами, тоді як друга стикається з меншим післязбиральним ризиком, проте, більш схильна до передзбирального зараження. Обидві культури вирощуються як з метою використання на продовольчі та непродовольчі потреби, так і на продаж на зовнішніх ринках.

Але подальше нарощування експорту зерна пшениці може бути під серйозною загрозою через труднощі у дотриманні вимог нормативних документів на афлатоксини та зеараленон, що діють в основних країнах-імпортерах (наприклад, у країнах ЄС максимально допустимий вміст афлатоксину В1 дорівнює 0,002 мг/кг, зеараленону – 0,1 мг/кг [1, 2]). Оптимальним шляхом вирішення даних проблем, на нашу думку, є впровадження ефективної системи управління цими небезпечними чинниками за допомогою системи HACCP.

Розробка елементів систем GAP+HACCP при вирощуванні пшениці в Україні

Під час розробки плану HACCP у наявності буде: команда з реалізації принципів HACCP, таблиця описів та за планових застосувань, а також завірена діаграма руху товарної продукції (РТП).

Визначення мікотоксичного ризику для вирощування пшениці

Пшениця дуже сприйнятлива до зараження афлатоксином, цей токсин було класифіковано як канцероген людини, і нормативи щодо нього існують в усьому світі. Можуть бути присутні й інші мікотоксини, такі як зеараленон, один або більше трихотеценів, а також фумонізін. Пшениця може вражатися більш ніж одним мікотоксином і іноді містить коктейль з п'яти або шести.

Розробка діаграми руху товарної продукції (РТП) та визначення її етапів.

Після визначення мікотоксичної загрози слід розглянути кожен етап РТП та оцінити ймовірність зараження продукції мікотоксинами. Зазвичай при цьому можна керуватися даними з наявних наукових публікацій, але може бути необхідно провести дослідження для визначення або підтвердження правильності обраних кроків. Ця ситуація може змінюватися по роках і по сезонах, тому в плані HACCP необхідно передбачати елемент моніторингу.

Приклад типової діаграми руху товарної продукції наведено на рис. 3.

Визначення етапів у діаграмі руху товарної продукції (РТП), де зараження мікотоксином може трапитися з найбільшою ймовірністю: Етапи 1, 2 і 3: у господарстві, від вирощування до збирання включно

Передзбиральне зараження афлатоксином і зеараленоном пов'язане зі стресом, викликаним посухою, та пошкодженням комахами (Fortnum B.A., 1986 та McMillian W.W., 1986).

Хоч дослідженнями і показано низький ризик передзбирального зараження зерна пшениці афлатоксином і зеараленоном, але виключити його не можна.

Етап 4: огляд для перевірки зерна пшениці у господарстві

Передзбиральне зараження мікотоксинами *Fusariums* матиме очевидні ознаки: зерно, уражене грибами фузаріум, білувате, крейдяне із повною втратою блиску, іноді з плямами оранжево-рожевого кольору, зморщене, нежиттєздатне, щупле. Захворюваність на фузаріоз спостерігалася у пшениці, вирощеній як у сухий, так і у дощовий сезон.

Етап 5: накопичення та зберігання зерна у господарстві

Моніторинг процесу зберігання зерна пшениці у господарстві виявив випадки досягнення рівня зараження афлатоксином В1, збільшувалися до неприйнятних рівнів (60-90 мкг/кг), в умовах, коли зерно пшениці бралася безпосередньо з поля і зберігалася протягом 1-6 місяців насипом у звичайно практикуваних умовах – у купах або бункерах.

Зроблено висновок, що зараження афлатоксином є дуже ймовірним на даному етапі.

Рис.3

Етап 6: очищення

Зараження мікотоксином на цьому етапі визнано малоімовірним. Але при високому проценті битих зерен у продукції зерно може стати схильним до зараження на наступних етапах.

Етап 7: висушування та накопичення у первинного трейдера

Якщо “безпечної” вологості не досягнуто протягом перших 48 год., рівні афлатоксинів та/або зеараленону в зерні пшениці зростають дуже швидко. Обстеження підтвердили, що зараження мікотоксином на цьому етапі є надзвичайно ймовірним.

Етап 8: висушування та зберігання у вторинного трейдера

Обстеження щодо перспективи зараження пшениці афлатоксином та/або зеараленоном показали високу вірогідність зростання рівня її забруднення на цьому етапі.

Етап 9: комбікормові заводи та експортні елеватори

Комбікормові заводи та елеватори, навіть здійснюючи закупівлю зерна пшениці із „безпечною” вологістю, купують її з різною історією та широким діапазоном вмісту афлатоксину. Тому виявлення зараження на цьому етапі може бути наслідком утворення афлатоксину на більш ранніх етапах діаграми РТП.

Деякі власники елеваторів вклали гроші у механічні сушарки високої потужності й купують дешевшу “вологу” пшеницю. Затримки на цьому етапі із закладанням пшениці у сушарки, про які можна зробити висновок з довгих черг вантажівок і використання „елеваторів попереднього зберігання”, призводять до більш високого ризику зараження афлатоксином чи зеараленоном.

Заходи з контролю за мікотоксинами для м'якої пшениці згідно з вимогами належної сільськогосподарської практики (GAP)

Найбільш ефективним заходом із запобігання та контролю забруднення афлатоксином є висушування до такого рівня вологості, за якого не підтримуватиметься ріст токсигенної плісняви й утворення мікотоксинів. Для більш довгострокового зберігання в умовах запобігання росту всіх плісняв необхідне більш глибоке висушування і подальше підтримання „безпечного” вмісту вологи.

Встановлено, що пшеницю за температури 15°C можна відносно безпечно зберігати протягом 6 місяців за вологості 14%, від 6 до 12 місяців – за вологості 13% та понад 12 місяців – за вологості 12-13% [3]. Однак та сама пшениця при 30°C серйозно пошкоджується пліснявою вже в перші 3 місяці зберігання.

Дослідження з висушування та зберігання показали, що зараження афлатоксином можна попередити висушуванням зерна пшениці у два етапи. За попереднього висушування до 16% його можна було безпечно зберігати, принаймні, тиждень. Ці дані узгоджувалися з тим фактом, що *Aspergillus flavus* і *A. parasiticus* не можуть рости і виробляти афлатоксин, якщо водна активність $A_w \leq 0,82$ при 25°C. Часткове висушування дозволяє первинному трейдеру частково підсушити зерно і в досить короткий термін перепродати без втрати якості вторинному трейдеру, який міг би висушування завершити.

Більш низький вміст вологи полегшував післязбиральне висушування і не призводив до якогось значного збільшення рівня зараження мікотоксином. Так було у даному дослідженні, але це ще не означає, що так буде в усіх випадках без винятку.

Відокремлення товарних партій пшениці від неприйнятних є ще одним корисним заходом контролю. Хоча дії з розподілу, здійснювані шляхом відбору проб і аналізу на афлатоксин і зеараленон, застосовувалися як один із заходів контролю, їх бажано використовувати лише для верифікації і після того, як на попередніх етапах діаграми РТП була досягнута висока надійність дій з контролю забруднення зерна афлатоксином/зеараленоном.

Використання стійких до плісняви сортів, зрошення посівів для запобігання спричиненого посухою стресу, використання інсектицидів або комах-хижаків для боротьби з комахами-шкідниками – все це приклади належної практики сільськогосподарського виробництва (GAP), які можуть бути ефективними в обмеженні плісняви в передзбиральний період і, як наслідок, зараження зерна мікотоксином.

Також елементом GAP вважається “м’який” режим висушування до заданого рівня вологості із застосуванням високопродуктивних сушарок, що забезпечує мінімальний вихід битих зерен.

Розробка плану НАССР

Розглянемо план НАССР щодо зерна пшениці на корм тваринам. Нижче наведено розробку даного плану на кожному етапі діаграми РТП.

Етап 1: господарство, вирощування в полі – GAP

Передзбиральне зараження пліснявою можна послабити завдяки використанню відносно стійких сортів. Боротьба з комахами, гризунами та птахами також може бути ефективною для зменшення фізичного пошкодження зернівки. Пошкодження зернівки збільшує сприйнятливість до враження пліснявою. Появу інфекції *Fusarium* у період цвітіння зернових слід контролювати до врожаю шляхом відбору проб і визначення інфікування стандартними мікробіологічними методами.

Етап 2: господарство, при восковій стиглості – GAP

При восковій стиглості у дощовий сезон зерно пшениці має дуже високий вміст вологи (близько 35%). Збирання пшениці за високої вологості надзвичайно ускладнює її висушування до досить низької вологості для безпечного зберігання без пошкодження пліснявою і зараження мікотоксинами. Для одержання великого врожаю зерна пшениці високої якості важливе значення має правильний вибір строку збирання, який визначається комплексом зовнішніх умов і біологією сорту, динамікою процесу біосинтезу в зернівках. При збиранні перестиглого зерна втрати від обсіпання та обламування колосся інколи сягають 15-20% вирощеного врожаю.

Етап 3: господарство, при збиранні – КТК1

Хоча даний етап не було визначено таким, на якому зазвичай існує висока ймовірність потрапляння афлатоксину та/або зеараленону, було встановлено, що проведення на цьому етапі заходу контролю (боротьби) могло зменшити ймовірність подальшого зараження пліснявою до прийнятного рівня. Треба, наскільки це можливо, уникати механічних ушкоджень зерна та контакту із землею. Вантажівки для збирання та транспортування зібраного зерна з поля мають бути чистими, сухими та вільними від комах і видимого зростання грибків, перш ніж використовуватися і повторно використовуватися.

Тому етап 3 визначено як одна з критичних точок контролю. Критичною межею для даної критичної точки є вологість $\leq 22\%$, і аналізи для моніторингу процесів повинні здійснюватися виробниками зерна.

Отже, більш узагальненою критичною точкою контролю (КТК) було б збирання у належний час. Буферне (проміжне) зберігання має бути меншим, ніж 10 днів, а температура не має перевищувати 20°C .

Етап 4: огляд у господарстві – КТК 2

Даний етап було визначено як одна з критичних точок контролю (КТК) з відділенням/відсіюванням явно пошкодженого, або виснаженого зерна як захід контролю. Ця точка знизить процент пліснявих партій зерна до прийнятного рівня, а отже, і знизить рівень будь-яких мікотоксинів, утворюваних перед збиранням. Це також зменшить ймовірність біологічного пошкодження та наступного утворення мікотоксинів, яке може трапитися при зберіганні вже зараженого зерна. Належним критичним обмеженням могла б бути вибраковка зерна, пошкодженого пліснявою на більш ніж 10% поверхні. Моніторинг цієї критичної точки краще за все здійснюється підготовленими працівниками.

Етап 5: накопичення та зберігання зерна у господарстві – КТК 3

Даний етап визначено як одну з КТК із заходами контролю. Перший полягає у висушуванні зерна до вологості $\leq 15\%$ протягом 2 днів після збирання, перед зберіганням. Однак, якщо це неможливо зробити, тоді свіжозібрані зерна повинні бути очищені для видалення пошкодженого зерна та сторонніх домішок протягом тижня після збирання, хоча краще протягом 2 днів. Ці заходи контролю попередять будь-яке наступне значне утворення афлатоксинів.

Рекомендується уникати застосування поліпропіленових мішків раніше, ніж пшениця буде висушена до вологості 15%.

При середньостроковому зберіганні у господарстві (від 1 до 6 місяців) для запобігання зараженню пліснявою необхідно виконувати належні практики зберігання (GSP). Приклади таких практик включають у себе цілий дах, хорошу вентиляцію, підняту підлогу, боротьбу з комахами та шкідниками. Треба перевіряти вміст вологи та температуру в зерні, яке зберігається, через регулярні проміжки часу протягом періоду зберігання.

Етап 6: очищення зерна – GAP

Мінімізація проценту битого насіння, що утворюється при очищенні, розглядається як одна з належних практик сільськогосподарського виробництва. Якщо зерна биті, це полегшує зараження пліснявами, що утворюють афлатоксини, і може призвести до більш високих рівнів зараження афлатоксинами у випадку, якщо наступні критичні точки (КТК) вийдуть з-під контролю.

Етап 7: первинний трейдер – КТК 4

Первинні трейдери зазвичай здійснюють короткотермінове зберігання пшениці, щоб накопичити достатньо зерна для продажу вторинному трейдеру. Але треба пам'ятати, що сушіння на сонці за високої вологості може призвести до поширення грибкової інфекції. Вантажі зерна повинні бути додатково захищені від вологи за допомогою обгортання або герметичними контейнерами, або брезентом. Необхідно уникати коливань температури і заходів, які можуть викликати утворення конденсату на зерні, що може призвести до місцевого накопичення вологи, подальшого розмноження грибків і формування мікотоксинів.

Для попередження повторного зволоження слід дотримуватися належних практик зберігання: забезпечувати цілісність даху на складі, добре вентильовану структуру, захист від проникнення гризунів і птахів, а також мінімальні коливання температури. Якщо використовують мішки, необхідно пересвідчитися, що мішки чисті й сухі, їх складено на піддони або наявний водонепроникний шар між мішками та підлогою.

Етап 8: вторинний трейдер – КТК 5

Даний етап визначено як одна з критичних точок КТК. Заходом контролю є висушування до вологості 14% перед зберіганням (при цьому вологість зерна у жодній його частині не має перевищувати 15%) протягом 48 год.

Деякі вторинні трейдери мають механічні сушарки, які використовуються як доповнення до висушування на сонці, і їхня роль надзвичайно велика у випадку неможливості такого висушування.

Важливо, щоб виконувалися належні практики зберігання. Також для попередження появи мікотоксинів при середньо- та довгостроковому зберіганні будуть необхідними заходи з попередження повторного зволоження та боротьба з комахами і гризунами.

Етап 9: комбікормові заводи та експортні елеватори – КТК 6

Якщо на попередніх етапах критичні точки керування (КТК) можна було реалізувати повністю, то на цьому етапі скоріше буде доречною верифікація, а не критична точка. Проте, для повного та задовільного впровадження даного плану НАССР у товарне виробництво потрібен буде час, тому розподільна КТК є доречною. Критичне обмеження для даної КТУ встановлюється на необхідному цільовому рівні афлатоксинів, і моніторинг здійснюватиметься шляхом відбору проб та аналізу на афлатоксин за допомогою напівкількісних тестів.

Експортні елеватори, які дотримуються політики закупівлі вологої пшениці та застосування механічних сушарок, повинні узгоджувати обсяги закупівель з наявними

сушильними потужностями. Затримка із сушінням призведе до зараження пліснявою, розігріву та швидкого утворення афлатоксинів.

Належні практики зберігання є необхідними на даному етапі для попередження повторного зволоження та пошкодження шкідниками.

Встановити процедури верифікації

Для кожної з цих критичних точок керування (КТК) будуть встановлені процедури перевірки правильності (валідації), а загальна верифікація буде забезпечуватися повністю кількісними результатами аналізу на афлатоксин. Для аналізу братимуться проби з партій, що надходять на вітчизняні комбикормові заводи, або проби експортної пшениці перед її відвантаженням за кордон.

Контроль плану НАССР має здійснюватися щоквартально. За необхідності до нього слід вносити зміни.

Можливі заходи з контролю за мікотоксинами

Найбільш ефективним заходом з контролю афлатоксинів є висушування до такого рівня вологості, за якої не підтримуватиметься ріст токсигенної плісняви й утворення мікотоксинів. Для більш довгострокового зберігання необхідне подальше висушування для попередження росту всіх пліснев. Пов'язаним заходом контролю є підтримка „безпечного” вмісту води. Наскільки це можливо, треба уникати механічних ушкоджень зерна та контакту із землею під час збирання врожаю.

Необхідно вжити заходів для зведення до мінімуму розповсюдження зараженого насіння, полова, стебел і сміття на землю, де спори можуть інфікувати рослини майбутнього врожаю.

Треба мінімізувати кількість сторонніх домішок і пошкоджених зерен у партії зерна, що зберігається. Для зберігання зерна в мішках необхідно пересвідчитися, що мішки чисті й сухі, складені на піддони, або наявний водонепроникний шар між мішками та підлогою. Уникати складання або насипання вологого щойно зібраного зерна більш ніж на кілька годин до висушування або обмолочування, щоб знизити ризик зростання рівня афлатоксинів.

Досліди з висушування та зберігання показали, що зараженню афлатоксинами можна також запобігти висушуванням зерна у два етапи. Коли пшеницю спочатку висушували до 16% (і якщо при цьому вологість жодної з її частин не перевищувала 16,5%), її можна було безпечно зберігати, принаймні, тиждень. Таке висушування дозволило б первинному трейдеру частково підсушити зерно пшениці, а тоді безпечно перепродати його вторинному трейдеру, який міг би завершити висушування. Там, де це можливо, аерувати зерно шляхом циркуляції повітря через склад для підтримування відповідної та рівномірної температури в усій області зберігання. Необхідно також вимірювати температуру зерна, яке зберігається, через кілька встановлених часових інтервалів під час зберігання. Підвищення температури на 2-3°C може вказувати на зростання мікроорганізмів і комах-шкідників.

Відділення прийнятних партій пшениці від неприйнятних було б ще одним корисним заходом контролю. Хоча відділення шляхом відбору проб і аналізу на афлатоксини застосовувалося як один із заходів контролю, її бажано використовувати лише для верифікації після того, як на попередніх етапах діаграми CFD було досягнуто високого рівня контролю за афлатоксинами.

Використання сортів, стійких до плісняви, дотримання правил агротехнологій, використання інсектицидів або хижаків для боротьби з комахами – все це приклади належної практики сільськогосподарського виробництва (GAP), які можуть бути ефективними в обмеженні розповсюдження передзбиральної плісняви та зараження мікотоксином.

Також елементом належної практики сільськогосподарського виробництва вважалося уникнення механічних ушкоджень зерна при належній вологості при обмолочуванні шляхом підбору відповідних комбайнів та сушінні із застосуванням сушарок, що дає низький вихід битих зерен.

Висновки

В результаті проведених досліджень та аналітичної роботи з розробки елементів системи управління якістю в органічному землеробстві нами було зроблено такі висновки:

Проаналізовано концепцію належної сільськогосподарської практики (GAP) та аналізу ризиків і критичних точок контролю (НАССР), а також агротехнічні технології та методи, рекомендовані FAO BOO3. На базі зібраної інформації розроблено програму з якості, рекомендовану до впровадження при вирощуванні якісного та безпечного зерна м'якої пшениці.

Вперше розроблено концепцію щодо вимог до системи управління якістю та безпекою процесу вирощування м'якої пшениці, а саме: визначено дев'ять складових факторів (контрольних точок), які суттєво впливають на якість зерна пшениці як кінцевого продукту технологічного ланцюга.

Розроблено типову блок-схему технологічного процесу виробництва цього виду продукції, яка відображає процес впровадження системи управління якістю у господарстві з вирощування пшениці, а також діаграму руху товарної продукції. Шляхом алгоритмізації показано можливі перепони та варіанти дій у випадку їхнього виявлення на тому чи іншому етапі впровадження системи якості у господарстві.

На основі аналізу змісту основних технологічних етапів та факторів, які проявляються в процесі вирощування зерна м'якої пшениці, вперше запропоновано інтегровану модель системи GAP+НАССР та рекомендовано заходи зі зменшення рівня забруднення зерна мікотоксинами або його запобігання.

Виконано аналіз наукової й технічної інформації та показано, що для вирощування якісного та безпечного зерна пшениці необхідні висока культура землеробства, своєчасне виконання всіх агротехнічних заходів, дотримання науково обґрунтованих технологій вирощування культури. Запровадження системи якості у господарствах буде запорукою високої врожайності пшениці та якості й безпеки зерна.

Микола Гриценко: Чи втримаються безцінні ціни на молоко в Україні?

Керівник напрямку «Розвиток ринкової інфраструктури» проекту USAID «АгроІнвест» Микола Гриценко

До розгляду у Верховній Раді підготовлено законопроект щодо підвищення мінімальної ціни на молоко від населення до 4 грн за 1 літр. Нині цей показник майже удвічі менший і не забезпечує домогосподарствам бажаної рентабельності. Як наслідок, лише протягом останніх півроку поголів'я великої рогатої худоби в селянських подвір'ях суттєво скоротилося. І це при тому, що саме особистий сектор аграрної економіки виробляє більшу частину молока.

Проте законодавча ініціатива не всім припала до душі. Найактивніше їй опонують представники переробних підприємств та роздрібної торгівлі. Останні переконують, що зміна вже сформованої цінової політики порушить баланс інтересів, призведе до здорожчання молочної продукції, а відтак і до різкого зменшення купівельної спроможності українського населення.

Чиї доводи виявляться вагомішими? Про це говоримо з керівником напрямку «Розвиток ринкової інфраструктури» проекту USAID «АгроІнвест» Миколою Гриценком.

***Журналіст:** Чи здатні особисті селянські господарства, які здають молоко на переробку, вижити в умовах економічної кризи, коли національна валюта знецінилася майже втричі, а закупівельні ціни на молоко зросли лише на лічені відсотки?*

Микола Гриценко: Спочатку трохи загальних даних. Сьогодні в Україні близько 1,2 млн домогосподарств тримають корів, здають молоко і виживають за рахунок цього. А цедесь 4 млн сільських жителів. Тому можна сказати, що з цього сектору галузі тваринництва годуються 25-30% сільських мешканців.

Для них питання цінової політики щодо закупівлі молока від населення не є пересічним. Ціни на все зростають, а на молоко залишаються такими, як і два-три роки

тому. Станом на 1 вересня вони складають 2,5-2,6 грн. Це приблизно 10 центів. В Європі ціна на молоко – 45-46 центів, і там фермери незадоволені цим та піднімають заворушення. Європейські уряди активно реагують на голос аграріїв – вони одразу виділили €500 млн на дотації тваринникам у зв'язку з коливанням цін, в першу чергу, на молоко. У нас взагалі ситуація із цим досить плачевна.

Журналіст: *Чому закупівельні ціни на молоко, яке здають на переробку домогосподарства та сільгосппідприємства, суттєво різняться?*

Микола Гриценко: Насамперед, є об'єктивні чинники. Сільгосппідприємства — зареєстровані юридичні особи, платники податку на додану вартість. З ними молокопереробні підприємства можуть офіційно укласти угоди. І тут всі розрахунки досить прості.

Власники особистих селянських господарств – не юридичні особи, вони навіть не мають статусу сільськогосподарських товаровиробників, не є платниками податку на додану вартість. Цей чинник фактично на 20% знижує для них закупівельні ціни. Уже багато років це питання не вдається врегулювати. Хоча дослідження чітко доводять, що фізичні особи, особисті селянські господарства перебувають у не вигідних, часто дискримінаційних умовах у податковому відношенні у порівнянні з господарствами, які є юридичними особами.

Інший вагомий чинник полягає в тому, що якість молока у сільгосппідприємств все-таки краща. Вона першого ґатунку, екстра, і це позначається на ціні. У власників же особистих селянських господарств молоко іде другого-третього ґатунку, тож і ціна знижується.

Журналіст: *Чому роздрібні ціни на молоко останнім часом зросли на 45%, а закупівельні ціни для населення лише на 8%?*

Микола Гриценко: Питання тут навіть складніше. У роздріб ціни на молоко зросли цього року на 45%, а в оптовиків на 21%. При цьому закупівельна ціна для сільгосппідприємств збільшилась на 19%, а для населення — лише на 8%. Чому?

Організовані виробники можуть відстоювати свої інтереси. Переробним підприємствам вони здають великі партії молока, тому можуть вести й предметні розмови щодо ціни. А селян, що незгуртовані, захищати нема кому. Тому часто їм не просто дають низьку ціну, а взагалі можуть не розраховуватися за поставлене молоко або затримувати розрахунки на кілька місяців. Часто вони просто опиняються у безвиході: або продають молоко за безцінь, або в них його зовсім не братимуть. І що вони тоді з ним робитимуть?

Ціни в роздрібній торгівлі зросли на 45%. Так уже склалось: завжди той, хто продає, знімає навар. І сьогодні торговельні мережі знаходять різні варіанти, щоб підвищувати ціни. На жаль, ця маржа до виробника не доходить.

Журналіст: *Що робити у випадках, коли торговельні мережі вчасно не розраховуються за куплене молоко з його переробниками, а ті відповідно накопичують борги перед особистими селянськими господарствами?*

Микола Гриценко: На мою думку, сьогодні такі заплутані взаємини є не просто проблемою на рівні реалізаторів-переробників-виробників. Це питання державної політики.

Торгівельні мережі досить часто не відчувають відповідальності перед своїми постачальниками. У Європейському Союзі порядок розрахунків за кожну групу товарів досить чітко регламентований відповідними циркулярами. Наприклад, за молоко – до 30 днів, бо цей товар не може довго лежати на полицях. Хліб ще менше. У тій же Білорусі ухвалений закон, який чітко регулює порядок дій торгівлі, в тому числі, супермаркетів, у розрахунках з постачальниками.

У нас це не регламентовано, і на державному рівні цим поки що ніхто не займається. Ну, хіба що Торгово-промислова палата України спільно з Антимонопольним комітетом пропонують підписати меморандум про взаємну ввічливість між виробниками та торговими мережами. Це стосується не лише молока, а й інших видів продовольства.

Але поки що в цих питаннях хаос. І такою ситуацію на повну міру користуються недобросовісні дільці. Скажімо, селяни часто-густо здають молоко для молокопереробних підприємств через посередників. І – під чесне слово, без будь-якого документального підтвердження. А потім селянам відмовляються сплачувати, мовляв, нема документів – нема й розрахунків. Такі приклади ми мали на Чернігівщині, нещодавно про таке ж повідомили з Хмельниччини, з інших регіонів.

Уже не вперше ми багато говоримо про те, що селяни мають здавати молоко тільки через сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи з чітким документальним оформленням. Тоді якщо молокопереробне підприємство оголосить себе банкрутом чи втече з ринку, принаймні, будуть підстави звертатися до суду. Без документів таких підстав нема.

Договірні умови суттєво впливають і на якість молока. Селяни здають молоко до сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, а він уклав договір про постачання з молокопереробним підприємством. У цьому договорі зазначені вимоги до якості. І селяни ставляться до цього більш відповідально. Сьогодні дехто з селян радіє, що не має таких договірних відносин: тихцем можна здати закупівельникам молоко слабкої якості, і це проходить. Проблеми з'являються пізніше: коли такий самий недобросовісний закупівельник не платить обіцяних грошей.

Тобто проблема багатостороння. Але вихід один – налагодження системи збуту молочної продукції через офіційні заготівельні організації, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Там, де працює ця система, є чітке документальне оформлення цих операцій, є вимоги до виробника, до переробника, там можна відстоювати свої інтереси.

Журналіст: *А чи підвищуватимуть переробники молока та його реалізатори вартість своїх послуг, якщо закупівельна ціна від населення зростає до 4 грн за літр?*

Микола Гриценко: Вартість послуг переробники визначають за власними калькуляціями, у залежності від складових собівартості – пального, ресурсів, заробітної плати, вартості логістичних послуг тощо. Великі молокопереробні підприємства часто

посилаються на дорогу логістику заготівлі молока. Дехто з них транспортує молоко на відстань 300-400 км. За дорогого пального ціни тут відповідні. Так, за деякими підрахунками, якщо сьогодні у селянина молоко купують за 2,6 грн, то транспортні витрати можуть досягати 1 грн на кожен літр.

Часто після переробки молокопродукти везуть назад – за ті ж 300 км. Можна уявити, як це лягає на ціну продукції, що доходить до споживачів.

Вихід один: диверсифікувати переробку. У кожному регіоні, в кожному районі має бути хоча б невелике молокопереробне підприємство, кооперативне, приватне, будь-яке. Поки що у нас діє монополізація молокопереробки.

Журналіст: Чи позначиться на зростанні ціни реалізації молока здорожчання закупівельної ціни?

Микола Гриценко: Однозначно молоко може подорожчати. Населення виробляє десь 60% молока, велика частина його здається на переробку. То якщо буде запроваджений нижній поріг ціни у 4 грн, це підвищення майже на 80%. Переробники неодмінно включать це у собівартість, підвищать вартість молока і так само воно дійде до роздрібної торгівлі. Це буде ланцюг, нікуди ми від цього не дінемося.

Журналіст: Що станеться з тваринницькою галуззю, якщо Верховна Рада не наважиться на ухвалення закону про підвищення мінімальної ціни на молоко від населення?

Микола Гриценко: Сьогодні в тваринницькій галузі непроста ситуація. Особливо це стосується великої рогатої худоби. За статистикою, станом на 1 вересня кількість поголів'я дійних корів зменшилася порівняно з минулим роком на 6%. Це приблизно 140 тис. із 2,250 млн корів. Буваючи у селах, спілкуючись із кооперативами, можу також підтвердити: люди вирізають худобу.

Причин багато. Ціна на молоко не окупує витрат. Закупівельні ціни мають бути вищими щонайменше вдвічі.

Суттєво підвищується вартість утримання худоби. Корми, витрати на заготівлю, перевезення, пальне, електроенергія – все це коштує дуже дорого. До того ж цього року через погодні умови, посуху, люди майже не заготовили сіна. Комбікорми купляти досить дорого, ціна піднялася на 30-50%.

Вагомим є і соціально-економічний чинник, який позначається на ситуації в секторі молочного тваринництва. Люди старшого покоління, які тримали корів, уже не можуть дати їм ради, а молодь не бачить перспектив у цій справі, тому й не хоче нею займатися. Тож не випадково вже є села, де взагалі нема корів, де скоро дітям будуть корову в зоопарку показувати.

Журналіст: *Що робити у такій непростій ситуації?*

Микола Гриценко: Україні потрібна комплексна державна програма підтримки відродження, не побоюся тут сказати прямо, та розвитку тваринництва і, в першу черг, великої рогатої худоби. Мають бути визначені регіони, де це можна робити з найбільшою віддачею, де є для цього всі умови.

Також мають бути визначені заходи щодо формування системи переробки молочної продукції на місцях, у регіонах, у районах. Сьогодні в багатьох країнах на пострадянському просторі активно використовують контейнерні молокопереробні цехи на 3-5 т. Завдяки державним програмам приватні підприємці, кооперативи беруть їх у лізинг на 5-10 років з подальшим викупом. Це реальні речі, і ними треба займатися.

Так само комплексна державна програма повинна передбачити допомогу людям і для поліпшення стану утримання худоби, в автоматизації процесу доїння тощо. Сьогодні в Україні є випадки, коли сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи за допомогою донорських проектів придбали мобільні доїльні установки, завдяки яким корів можна доїти прямо на полі – одразу по кілька корів. І тоді молоко якісне, там нема доступу до повітря, витримуються всі санітарно-гігієнічні норми, і воно йде по вищій ціні. На жаль, це поки що поодинокі випадки, але за ними майбутнє!

Підготовка закону про нову мінімальну закупівельну ціну на молоко від населення показує, що сьогодні на державному рівні є розуміння необхідності підтримки тваринницької галузі. Головне — від розуміння перейти до власне підтримки.

Тарас ТЕРНІВСЬКИЙ, Національний прес-клуб з аграрних та земельних питань

Джерело: <http://kurkul.com/interview/11-chi-vtrimayutsya-beztsinni-tsini-na-moloko-v-ukrayini>

Створена Міжвідомча робоча група з координації земельної реформи в Україні

«Метою створення робочої групи є робота з формування державної аграрної політики, спрямованої на розвиток агропромислового комплексу та забезпечення продовольчої безпеки держави і формування державної політики в галузі земельних відносин. До реалізації проекту залучено більше 10-ти обласних державних адміністрацій. В основі – три компоненти, зокрема аналітична підтримка, створення системи моніторингу земельних відносин, покращення доступності та якості даних про агросектор, а також публічне обговорення ключових реформ та діалог між приватним та державним сектором», – зазначила заступник Міністра аграрної політики та продовольства України Владислава Рутицька.

До її складу планується долучити народних депутатів України, представників зацікавлених міністерств та відомств, громадськості та міжнародних фінансових організацій.

Робочу групу планується створити в рамках Керівного комітету проекту

«Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносинах в Україні».

Джерело: www.zsu.org.ua

В чому полягають особливості права постійного користування земельною ділянкою?

Відповідно до статті 92 Земельного кодексу України від 25.10.2001 № 2768-III, право постійного користування земельною ділянкою – це право володіння і користування земельною ділянкою, яка перебуває у державній або комунальній власності, без встановлення строку.

У даний час право постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності можуть набувати:

- підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності;
- громадські організації інвалідів України, їх підприємства (об'єднання), установи та організації;
- релігійні організації України, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку, виключно для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення їх діяльності;

- публічне акціонерне товариство залізничного транспорту загального користування, утворене відповідно до Закону України "Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування";

- вищі навчальні заклади незалежно від форми власності;

- співвласники багатоквартирного будинку для обслуговування такого будинку та забезпечення задоволення житлових, соціальних і побутових потреб власників (співвласників) та наймачів (орендарів) квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку.

Таким чином, отримувати земельні ділянки у постійне користування за сучасних умов можуть лише сільськогосподарські підприємства, установи та організації, що належать до державної та комунальної власності, а також сільськогосподарські вищі навчальні заклади.

Якщо ж мова йдеться про земельні ділянки, що були одержані сільськогосподарськими підприємствами та фермерськими господарствами до набрання чинності діючим Земельним кодексом України (1 січня 2002 року), то питання щодо їх використання визначене Рішенням Конституційного Суду України від 22.09.2005 № 5-рп/2005 у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками).

Згаданим рішенням встановлено, що суб'єктивне право постійного користування земельною ділянкою суттєво відрізняється від суб'єктивного права власності на землю та суб'єктивного права оренди. Хоча власники землі та орендарі поряд із повноваженнями щодо володіння та користування наділяються і повноваженнями щодо розпорядження земельними ділянками (орендарі – в частині передачі земель у суборенду за згодою власника), а постійні користувачі такої можливості позбавлені, у їх праві на землю є ряд особливостей і переваг:

- право постійного землекористування є безстроковим, на відміну від права оренди, і може бути припинене лише з підстав, передбачених законодавством;

- права та обов'язки постійних землекористувачів визначені чинним земельним законодавством і не підлягають договірному регулюванню (не можуть бути звужені);

- постійні землекористувачі, як і землевласники, сплачують земельний податок, розмір якого визначається відповідно до чинного законодавства, на відміну від договірної плати;

- земельні ділянки у постійне користування передаються у порядку відведення безоплатно з наступним посвідченням цього права шляхом видачі державного акта на право постійного користування земельною ділянкою; оплаті має підлягати лише виготовлення технічної документації на земельну ділянку, що здійснюється на договірних засадах із уповноваженою землевпорядною організацією.

Земельним кодексом України від 25.10.2001 № 2768-III не встановлено чітких матеріально-правових і процесуальних гарантій зміни громадянами юридичного титулу права постійного користування земельною ділянкою на право власності чи право оренди. Переоформлення відповідних прав включає також земельно-кадастрові роботи та інші послуги, які суб'єкти підприємницької діяльності надають на платній основі, встановлюючи їх розцінки на свій розсуд. Таким чином, постійним землекористувачам не гарантована можливість зміни законно набутого права за сприяння і за рахунок держави, яка є ініціатором таких змін.

На підставі наведеного Конституційний Суд України, серед іншого, дійшов висновку, що пункт 6 Перехідних положень Земельного кодексу України від 25.10.2001 № 2768-III через відсутність встановленого порядку переоформлення права власності або оренди та унеможливлення безоплатного проведення робіт із землеустрою і виготовлення технічних матеріалів та документів для переоформлення права постійного користування земельною ділянкою на право власності або оренди в строки, визначені Кодексом, суперечить положенням частини четвертої статті 13, частини другої статті 14, частини третьої статті 22, частини першої статті 24, частин першої, другої, четвертої статті 41 Конституції України.

Таким чином, право постійного користування земельними ділянками зберігається за сільськогосподарськими підприємствами та фермерськими господарствами без встановлення кінцевого строку. Відзначимо, що головною перевагою постійного користування земельною ділянкою є можливість для постійних землекористувачів, як і землевласників, сплачувати земельний податок, розмір якого визначається відповідно до чинного законодавства, на відміну від орендної плати, величина якої встановлюється договором.

<http://zem.ua/uk/41-golovni-pitannya-pro-zemlyu/2144-v-chomu-polyagayut-osoblivosti-prava-postijnogo-koristuvannya-zemelnoyu-dilyankoyu>

У 2016 році Україні знову загрожує неврожай ріпаку

У 2016 році Україні знову загрожує неврожай ріпаку, оскільки побоювання викликають найнижчі з 2007 року темпи сівби озимого ріпаку.

Провідний експерт компанії «[УкрАгроКонсалт](#)» Юлія Гаркавенко в ході III Міжнародної конференції «Black Sea Oil Trade - 2015», яка проходила 9 вересня 2015 у Києві, Україна, поділилася своїм баченням розвитку ринку олійних культур і рослинних олій в новому сезоні 2015/16 роках.

На її думку, на тлі зниження врожаю ріпаку в поточному сезоні, в 2016 році Україні знову загрожує неврожай ріпаку, оскільки побоювання викликають найнижчі з 2007 року

темпи зростання озимого ріпаку, зумовлені впливом посухи. Як результат, Україна, найімовірніше, зможе отримати не більше 1,5 млн. тонн озимого ріпаку.

Враховуючи високий попит на ріпак з боку експортерів, переробникам буде вкрай важко витримувати конкуренцію. Тим не менш, є впевненість у тому, що переробка ріпаку збільшиться в порівнянні з минулим роком.

Юлія Гаркавенко зазначила, що Україна може розраховувати на непоганий урожай соняшнику в 2015/16 сезоні на рівні 10,7 млн. тонн. Введення додаткових переробних потужностей буде підтримувати внутрішні ціни.

<http://www.agravery.com>

Податкова реформа: що Мінфін пропонує аграріям

Скасувати спецрежим, зменшити поріг для ФСП, підняти ставку податку с доходів фізосіб - Мінфін презентував свій проект зменшення податкового навантаження.

Вчора на засіданні Національної ради реформ міністерство фінансів презентувало своє бачення проекту Податкової реформи. За словами міністра Наталії Ярецько, основне завдання податкової реформи – зменшити податкове навантаження на громадян і бізнес, та водночас повернути в податкове поле тих, хто ухиляється від сплати чи мінімізує податки. Втім, Мінфін пропонує збільшити ставки більшості податків, ліквідувати спеціальний режим оподаткування АПК та залишити спрощену систему виключно для аграріїв та дрібних торгівців.

Ми виділили норми, які в першу чергу торкаються агробізнесу. Безпосередньо або разом з усіма бізнесами країни. Та проілюстрували їх слайдами з доповіді міністра.

1) Ліквідація спеціального режиму оподаткування.

«Задля дійсно справедливого податкового навантаження в питанні ПДВ, ми маємо ліквідувати всі наявні пільги по сплаті ПДВ, які викривляють конкурентне середовище в Україні. Натомість, ми пропонуємо, за наявності дійсної потреби, замінити податкові пільги наданням прозорої прямої бюджетної підтримки», - говорить голова Мінфіну.

2) Встановлення «плоских ставок»

Пропонується встановити на єдиному рівні 20% ставки єдиного соціального внеску (ЄСВ) (зараз у більшості випадків від 36% до 40% плюс 3,6% - з працівника), податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) (зараз 15% і 20% понад 12,57 тис. грн - 10 мінімальних зарплат), податку на прибуток (зараз 18%) і ПДВ (зараз 20%, для ліків - 7%). «По-перше, це означає значне спрощення адміністрування податків. Наразі в Україні лише по цих

чотирьох податках існує понад 90 різних ставок, що використовуються податковими органами. Запровадивши одну ставку податку, ми забезпечуємо простіші правила обрахування податків, а отже – легше адміністрування та менший простір для суб'єктивізму перевіряючих органів. По-друге, лінійна модель означає встановлення рівних та справедливих податкових правил, незалежно від сектору економіки, чи від того, чи фізична особа чи підприємець», - зазначила Яресько.

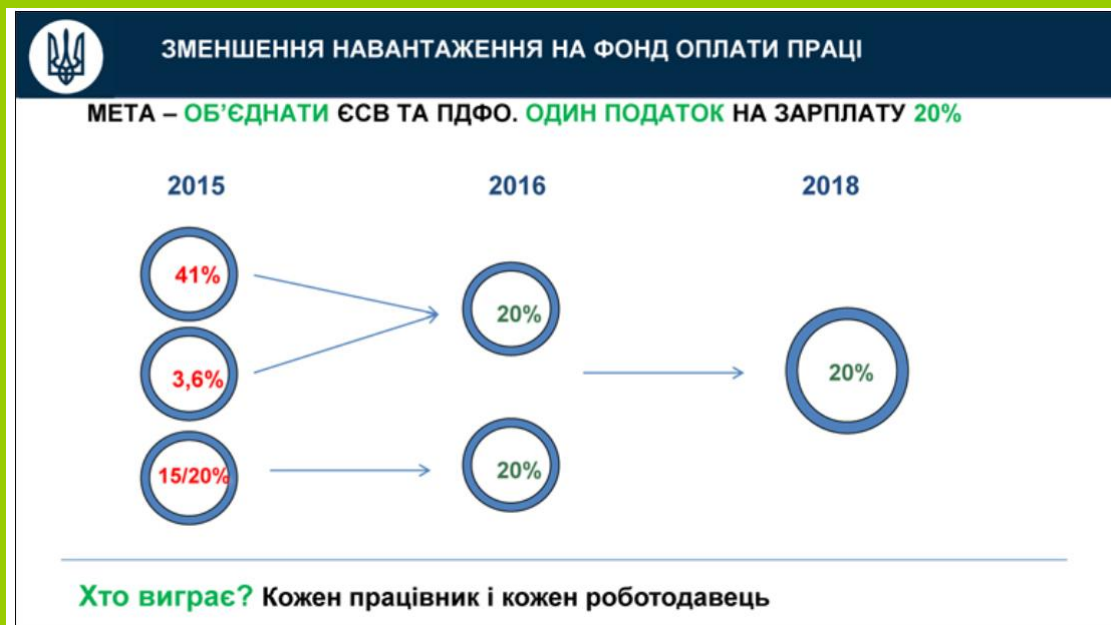
СПРОЩЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА		
	ІСНЮЮЧІ СТАВКИ	ОСНОВНА СТАВКА
ПДФО	0%, 5%, 15%, 20%, 30%	20%
ЄСВ	2%, 2,6%, 2,85%, 3,6%, 5,3%, 5,5%, 6,1%, 8,41%, 32,0%, 33,2%, 36,3%, 34,7%, 36,76%, 36,77%, 36,78%, 36,79%, 36,8%, 36,82%, 36,83%, 36,85%, 36,86%, 36,88%, 36,9%, 36,92%, 36,93%, 36,95%, 37%, 37,04%, 37,06%, 37,13%, 37,16%, 37,17%, 37,18%, 37,19%, 37,26%, 37,3%, 37,33%, 37,39%, 37,45%, 37,51%, 37,58%, 37,6%, 37,61%, 37,65%, 37,66%, 37,77%, 37,78%, 37,86%, 37,87%, 37,86%, 37,97%, 37,99%, 38%, 38,03%, 38,05%, 38,1%, 38,11%, 38,19%, 38,24%, 38,26%, 38,28%, 38,45%, 38,47%, 38,52%, 38,54%, 38,57%, 38,66%, 38,74%, 39,01%, 39,02%, 39,1%, 39,48%, 39,76%, 39,9%, 40,19%, 40,4%, 42,61%, 42,72%, 45,96%, 49,7%	20%
ПДВ	0%, 7%, 20%	20%
ПНП	0%, 3%, 4%, 6%, 10%, 12%, 15%, 18%, 20%	20%

3) Об'єднання ЄСВ та ПДФО

Пропонується встановити ставки ПДФО та ЄСВ на рівні 20%, ліквідувати сплату ЄСВ з працівника, запровадити єдину податкову звітність з ПДФО та ЄСВ вже починаючи з 2016 року. «Кінцева мета Міністерства фінансів – об'єднати ЄСВ та ПДФО, забезпечивши зниження сукупного податку на зарплату до 20%. Проте будемо реалістами – Україна не

може дозволити зробити собі цей крок прямо зараз. Зниження ЄСВ, що є бюджетообразующим податком для пенсійної системи, на 1 відсотковий пункт, означає втрати доходів Пенсійного Фонду на 5 млрд гривень. Податкова модель, яку ми пропонуємо, вже дає нам втрати доходів Пенсійного Фонду у розмірі понад 70 млрд гривень», - говорить Яресько.

4) Зменшення порогу для роботи на ФСП

Пропонується зменшити поріг для роботи на четвертій групі (чи в новій системі, на групі «В»), для платників фіксованого сільгосп. податку, також на рівні обороту в 2 млн грн. на рік. «Таке зниження «стелі» торкнеться лише 15% від платників ФСП, чи лише 6,5 тис невеликих сільгосп підприємств з загальної кількості 41,6 тис.», - переконана Яресько.

Також був, передає Інтерфакс, представлений і альтернативний проект глави парламентського комітету з питань податкової та митної політики Ніни Южаніної, якій

згідно презентації на Раді реформ, передбачає зниження ставок податку на прибуток і ПДВ до 15%, ПДФО - до 10% (але з відмовою від податкової соціальної пільги), а ЄСВ - до 20%. Платників ФСП її реформа не торкається.

На основі цих двох проектів Національна рада реформ вирішила протягом одного-двох тижнів розробити єдиний проект податкової реформи.

Джерело: www.agravery.com

Розроблено законопроект про дерегуляцію в АПК

Реформи з дерегуляції агросектору вже відчутні для українського бізнесу, який отримав можливість економити час і кошти на власні потреби. Законопроект №2558А щодо дерегуляції у АПК, який передбачає скасування чи обмеження 22 дозвільних процедур у галузі, - це ще один спільний багаж народних депутатів і Мінагрополітики України, - зазначив Міністр аграрної політики та продовольства України Олексій Павленко, повідомляє прес-служба Мінагрополітики.

Законопроект №2558А був розроблений після публічних обговорень на сайті Міністерства. Так, в рамках розробки Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки на сайті Мінагрополітики був розміщений перелік усіх дозвільних процедур в АПК для громадського обговорення.

Під час обговорень, які тривали протягом першої половини 2015 року, було проаналізовано 110 дозвільних та інших обов'язкових процедур в АПК. Були отримані позиції громадських організацій, представників бізнесу, експертів та державних органів. Проаналізовано статистика видачі дозвільних документів і офіційні позиції і аргументації центральних органів державного управління щодо необхідності скасування або залишення в дії окремих обов'язкових процедур.

За результатами 72 процедури були визначені такими, що не варто скасовувати або обмежувати їх дію, 16 - такими, що регулюються іншими законами та законопроектами. Таким чином, у законопроекті запропоновано скасувати і обмежити дію 22 дозвільних процедур та вимог щодо здійснення господарської діяльності.

Також обмежити повноваження окремих державних органів щодо здійснення функцій державного контролю, зокрема:

- Певні процедури суперечать підходам СОТ, коли Україна не має права вводити додаткові контрольні заходи (наприклад, карантинний дозвіл на імпорт);

- Деякі з них є нераціональними (необхідний дозвіл для того, щоб перевозити тварин або фуражне зерно з однієї області України в іншу);

- Деякі мають відверто лобістську природу, спрямовану на ізоляцію внутрішнього ринку від іноземних виробників (наприклад, процедура реєстрації добрив займає 500 днів);
- Деякі не мають аналогів в ЄС (експлуатаційний дозвіл для потужностей з виробництва дитячого харчування).

"Зазначені процедури містять значну корупційну складову. Саме тому ми очікуємо належного рівня підтримки даного законопроекту у Верховній Раді України", - підкреслив Олексій Павленко.

Джерело: UBR

Інститут післядипломної освіти та дорадництва, як структурний підрозділ ХДАУ розпочав свою діяльність у 2006 році на базі 40-річного існування свого попередника – факультету підвищення кваліфікації.

Предметом діяльності ІПОД є:

- *перепідготовка кадрів за спеціальностями, які ліцензовані при акредитації університету;*
- *підвищення кваліфікації керівних працівників і спеціалістів агропромислового комплексу, спеціалістів будівельного та екологічного напрямків;*
- *надання послуг аграрного консалтингу згідно програми розвитку Національної системи сільськогосподарських дорадчих служб.*

Здійснюючи місію державної підтримки соціальної сфери аграрного сектору економіки Херсонщини, мета ІПОД полягає у тому, щоб освітніми методами та дорадчою діяльністю всіляко сприяти сталому розвитку сільських територій, добробуту та безпеці їх людей у відповідності з вимогами науково-технічного прогресу та інтеграційних процесів України в світове співтовариство.

Заради досягнення цієї мети ІПОД відкритий для співробітництва з науковцями, виробниками сільськогосподарської продукції, організаціями агросервісу, державними та комерційними структурами для перепідготовки кадрів, підвищення кваліфікації керівників та спеціалістів і прискореного впровадження у виробництво найновіших досягнень науки, техніки і передової практики. ІПОД сповідує синергетичний принцип – разом до висот досконалості та успіху!

У своїй діяльності ІПОД використовує матеріально-технічну базу та науково-педагогічний потенціал ХДАУ, його історичні традиції та досвід наукової і педагогічної роботи.

ПЕРІОДИЧНІСТЬ ВИДАННЯ 1 РАЗ НА МІСЯЦЬ.

Побажання та зауваження до змісту інформаційного вісника ІПОД просимо надсилати на e-mail: ipod_hdau@mail.ru або надавати за телефонами: +38(0552) 41 44 94; 41 74 28; +38 (066) 868 44 71